

مسئولیت‌شناسی پزشکان و مشاغل وابسته

بررسی مسئولیت انتظامی، کیفری و مدنی پزشکان و کادر
درمانی در مقابل بیماران
«با تأکید بر بیماران اورژانسی و در معرض مخاطرات جانی»

مؤلفان:

سید محسن موسوی

آزاده ستم‌ده

کامل حمید

مریم داوردان

چاپ نخست - زمستان ۱۳۹۸

عنوان و نام پدیدآور	مسئولیت‌شناسی پزشکان و مشاغل وابسته: بررسی مسئولیت انتظامی، کیفری و مدنی پزشکان و کادر درمانی ... / مولفان سید محمود موسوی ... [و دیگران].
مشخصات نشر	اهواز : انتشارات علوم و فنون پزشکی اهواز، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	۳۴۷ ص.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۳۲-۴۹۰۲۴۹-۴
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	مولفان آزاده ستوده، کامل حمید، سید محمود موسوی، مریم داوردان.
موضوع	پزشکان -- ایران -- خطای شغلی
موضوع	Physicians -- Malpractice -- Iran
موضوع	پزشکی -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	Medical laws and legislation -- Iran
موضوع	مسئولیت (حقوق) -- ایران
موضوع	Liability (Law) -- Iran
موضوع	پزشکی (فقه)
موضوع	(Medical laws and legislation Islamic law)
شناسه افزوده	سته، آزاد ۱۳۵۸-
رده بندی کنگره	۵ / MH۳۱۰۰
رده بندی دیویی	۸۸۰-۱۲۱/۳۴۴
شماره کتابشناسی ملی	۶۰۵۷۳۸۹

مسئولیت‌شناسی پزشکان و مشاغل وابسته

بررسی مسئولیت انتظامی، کیفری و مدنی پزشکان و کادر درمانی در مقابل بیماران

سید محمود موسوی، آزاده ستوده، کامل حمید، مریم داوردان

ناشر: انتشارات علوم و فنون پزشکی اهواز

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۸

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۷۰۰۰۰ تومان

اخطار!

مرکز نشر و پخش: اهواز-امانیه-خیابان سقراط غربی جنب مجتمع تصادفات دادگستری-کوچه خاکسار-

پلاک ۱۲۰

تلفن تماس: ۰۶۱-۳۳۳۶۲۸۹۳-۳۳۳۳۳۸۶۵-۰۶۱-۳۳۳۶۴۵۶۸-۰۶۱

«هرگونه چاپ و تکثیر (اعم از: زیراکس، بازنویسی، ضبط کامپیوتری، تهیه CD) از محتویات این اثر بدون اجازه کتبی از مؤلف ممنوع است. متخلفان به موجب بند ۵ از ماده ۲ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان و هنرمندان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند».

فهرست مطالب

عنوان.....	صفحه.....
سخن آغازین	۱۵
دیباچه	۲۱

فصل اول: پیشینه، مفهوم و مبنای مسئولیت پزشکی

مبحث اول: پیشینه تاریخی مسئولیت پزشکی.....	۳۲
گفتار اول: حقوق ایران.....	۳۴
بند اول: دوران ستار.....	۳۶
بند دوم: دوران اسلام.....	۴۱
بند سوم: دوره معاصر.....	۴۶
بند چهارم: دوره کنونی.....	۵۰
گفتار دوم: سایر جوامع.....	۶۱
مبحث دوم: مبنای مسئولیت پزشکی.....	۶۳
گفتار اول: مفاهیم و انواع مسئولیت پزشکی.....	۶۴
بند اول: تعاریف و مفاهیم.....	۶۴
الف: مسئولیت.....	۶۴
۱- مسئولیت در لغت.....	۶۵
۲- مسئولیت در قرآن.....	۶۵
۳- مسئولیت در اصطلاح حقوقی.....	۶۶
ب: طبیب یا پزشک.....	۶۷
۱- طبیب یا پزشک در لغت.....	۶۷
۲- طبیب یا پزشک در علم طب.....	۶۸

۶۹	۳- طبیب یا پزشک در اصطلاح حقوقی.....
۷۱	پ: مریض یا بیمار.....
۷۳	ت: حقوق بیمار.....
۷۴	ث: بیماری.....
۷۶	ج: سلامتی.....
۷۷	چ: قرارداد درمان.....
۷۸	۱- انواع قرارداد درمان.....
۷۹	۱-۱- قرارداد درمان مستقیم.....
۷۹	۱-۲- قرارداد درمان غیر مستقیم.....
۸۰	۲- ماهیت قرارداد درمان.....
۸۱	ح: فرآیند درمان.....
۸۲	بند دوم: انواع مسئولیت صاحبان حساب پزشکی و وابسته به آن.....
۸۴	الف: مسئولیت اخلاقی.....
۸۹	ب: مسئولیت قانونی یا حقوقی.....
۹۰	۱- مسئولیت انتظامی یا صنفی.....
۹۴	۲- مسئولیت کیفری.....
۱۰۳	۳- مسئولیت مدنی.....
۱۰۵	گفتار سوم: وجه تمایز هر یک از مسئولیت‌های پزشکی با هم.....
۱۰۵	بند اول: مسئولیت کیفری و مدنی.....
۱۰۶	الف: جهات تمایز از نظر هدف.....
۱۰۷	ب: جهات تمایز از نظر منابع.....
۱۰۷	پ: جهات تمایز از نظر قلمرو.....

- ت: جهات تمایز از نظر آیین دادرسی و رسیدگی ۱۰۸
- گفتار چهارم: مسئولیت کیفری و مقایسه آن با تخلفات انتظامی ۱۰۹
- بند اول: جهات اشتراک مسئولیت کیفری با تخلفات انتظامی ۱۱۰
- بند دوم: جهات افتراق مسئولیت کیفری با تخلفات انضباطی ۱۱۰
- الف: اختلاف از جهت دایره شمول ۱۱۰
- ب: اختلاف از جهت عنصر قانونی ۱۱۱
- پ: اختلاف از جهت مرجع رسیدگی ۱۱۱
- ت: اختلاف از جهت نوع رسیدگی ۱۱۱
- گفتار چهارم: ماهیت مسئولیت کیفری پزشک ۱۱۲
- بند اول: انتخاب پزشک، معالج از ناحیه بیمار ۱۱۳
- بند دوم: مداخله پزشک بدون دعای از جانب بیمار ۱۱۴
- بند سوم: ماهیت حقوقی عقد معالجه ۱۱۷
- الف: عقد اجاره اشخاص ۱۱۷
- ب: عقد وکالت ۱۱۹
- پ: عقد پیمانکاری ۱۲۰
- ت: قرارداد مستقل ۱۲۱
- بند چهارم: موضوع تعهد ۱۲۴
- الف: تعهد به وسیله ۱۲۴
- ب: تعهد به نتیجه ۱۲۸
- پ: معیار تمیز تعهد پزشک ۱۳۰
- مبحث سوم: مسئولیت پزشک در فقه اسلام ۱۳۴
- گفتار اول: فقه عامه (اهل سنت) ۱۳۴

بند اول: پزشک غیر متخصص (جاهل).....	۱۳۴
بند دوم: پزشک متخصص (حاذق).....	۱۳۶
الف: ضرورت اجتماعی.....	۱۳۶
ب: اذن بیمار یا وکی او.....	۱۳۶
۱- اذن شرع.....	۱۳۸
۲- اذن بیمار یا وکی او.....	۱۳۹
۳- پزشک، متخصص و ماهر باشد.....	۱۳۹
گفتار سوم: شیعه امام (شیعه).....	۱۴۰
بند اول: پزشک غیر متخصص (جاهل).....	۱۴۱
بند دوم: پزشک متخصص (حاذق).....	۱۴۱
الف: دیدگاه مشهور.....	۱۴۲
ب: دیدگاه غیر مشهور.....	۱۴۶

فصل دوم: ارکان و کیفیت مسئولیت پزشکی در فرض فوریت درمانی یا مخاطرات جانی

مبحث اول: کلیات و مبانی ترک فعل درمانی.....	۱۵۲
گفتار اول: تعریف جرم ترک فعل.....	۱۵۴
گفتار دوم: تمایز جرم ترک فعل و جرم فعل.....	۱۵۶
گفتار سوم: انواع جرائم ترک فعل.....	۱۵۸
بند اول: ترک فعل محض.....	۱۵۸
بند دوم: جرم فعل ناشی از ترک فعل.....	۱۶۰
گفتار چهارم: تمایز جرائم ترک فعل.....	۱۶۱
مبحث دوم: عنصر مادی جرم ترک فعل و دیدگاهها.....	۱۶۴

گفتار اول: نفی مطلق	۱۶۴
گفتار دوم: اثبات مطلق	۱۶۹
گفتار سوم: مسئولیت بر اساس قانون یا التزام شخصی	۱۷۰
گفتار چهارم: مسئولیت در صورت وجود رابطه سببیت	۱۷۳
مبحث سوم: عنصر قانونی و معنوی جرم ترک فعل	۱۷۷
گفتار اول: عنصر قانونی	۱۷۸
گفتار دوم: عنصر معنوی	۱۷۹
مبحث چهارم: ترک فعل از منظر قانون مجازات اسلامی و رویه قضایی	۱۸۰
گفتار اول: از نظر قانون مجازات اسلامی	۱۸۰
گفتار دوم: از نظر رویه قضایی	۱۸۶
مبحث پنجم: ترک فعل از منظر مجازات اسلامی	۱۸۸
گفتار اول: ترک فعل از دیدگاه تقاضای شیعه	۱۸۸
گفتار دوم: ترک فعل از دیدگاه فقهای سنی	۱۹۳
مبحث ششم: ارکان انتساب جرم به کادر درمانی	۱۹۵
گفتار اول: رابطه علیت	۱۹۹
گفتار دوم: رابطه سببیت	۲۰۰
گفتار سوم: رابطه استناد	۲۰۲
گفتار چهارم: درمان	۲۰۱
بند اول: نظرات موجود درباره تأخیر یا ترک توسط افراد مختلف	۲۰۳
الف: مسئولیت مطلق افراد	۲۰۳
ب: تفکیک مسئولیت	۲۱۱
بند دوم: مبانی مسئولیت حرفه‌ای پزشکان	۲۱۸
الف: مفهوم مسئولیت کیفری	۲۱۸

ب: ماہیت مسئولیت کیفری پر شک	۲۱۸
ج: مسئولیت انتظامی پر شک	۲۱۹
گفتار پنجم: تبیین نظر مختار و تحلیل دلائل آن	۲۲۱
مبحث ہفتم: مسئولیت ناشی از ترک درمان یا کمک بہ نجات جان دیگران	۲۳۳
گفتار اول: مبانی نظری مسئولیت ناشی از تقصیر	۲۳۳
بند اول: ترک فعل در حین انجام عمل	۲۳۵
بند دوم: خودداری از انجام تکلیف قانونی خاص	۲۳۶
بند سوم: خودداری و امتناع محض بدون وجود یک تکلیف قانونی خاص	۲۳۸
گفتار دوم: مبانی نظری مسئولیت شخص خوددار (تارک)	۲۳۹
بند اول: مکاتب حقوقی (فردی و اجتماعی)	۲۳۹
الف: مکتب فردی	۲۳۹
ب: مکتب اجتماعی	۲۴۱
بند دوم: معیار و ضابطہی مسئولیت	۲۴۵
الف: معیار نوعی	۲۴۵
ب: معیار شخصی	۲۴۶
گفتار سوم: حقوق تطبیقی	۲۴۶
بند اول: حقوق اسلام	۲۴۶
الف: پیشینہ ترک فعل	۲۴۶
۱- فقہ عامہ	۲۴۷
۱-۱- نظریہ مسئولیت آور بودن فعل سلبی (ترک فعل)	۲۴۷
۲-۱- نظریہ عدم مسئولیت آور بودن فعل سلبی	۲۵۰
۳-۱- نقد و بررسی نظریات ارانہ گردیدہ	۲۵۱

۲۵۲	۲- فقه امامیه.....
۲۵۵	ب: مجازات ترک فعل از نظر حقوق جزایی اسلام.....
۲۵۸	بند دوم: مسئولیت ترک فعل در حقوق فرانسه.....
۲۵۹	بند سوم: مسئولیت ناشی از ترک فعل در حقوق کامن لو.....
۲۶۱	بند چهارم: ترک فعل در حقوق ایران.....
	مبحث هشتم: مسئولیت مدنی پزشکان و پرستاران در قبال ترک
۲۶۳	درمان عدم پذیرش بیماران.....
۲۶۴	گفتار اول: مانی و سیم مسئولیت پزشک در قبال بیماران اورژانسی.....
۲۶۶	بند اول: مبنای مسئولیت در فوریت‌های پزشکی.....
۲۶۷	بند دوم: مفهوم مسئولیت مدنی.....
۲۶۸	بند سوم: مسئولیت پزشکی.....
۲۶۹	بند چهارم: مفهوم فوریت.....
۲۷۰	الف: مصادیق فوریت.....
۲۷۰	ب: قلمرو مسئولیت مدنی پزشک در قبال بیماران اورژانسی.....
	۱- حالت مداخله پزشک به میل شخصی یا به دعوت کسانی که با
۲۷۱	بیمار رابطه‌ای ندارند (دعوت عموم).....
	۲- حالت پزشک معین شده از جانب بیمارستان‌ها یا شرکت‌ها و
۲۷۳	کارخانه‌ها.....
	پ: مسئولیت مدنی در قبال ترک نجات یا امتناع از درمان بیماران
۲۷۵	اورژانسی.....
	گفتار دوم: دیدگاه‌های مکاتب و فقها درخصوص تکلیف پزشکان بر
۲۸۰	نجات جان بیماران اورژانسی.....

بند اول: دیدگاه مکاتب.....	۲۸۰
الف: دیدگاه فقها.....	۲۸۲
ب: مسئولیت مدنی پزشک در قبال قصور در درمان بیماران اورژانسی.....	۲۸۵
۱- مرجع تشخیص عمل‌های جراحی یا طبی فوری.....	۲۸۷
۲- تأثیر فوریت عمل‌های جراحی یا طبی در سقوط شرط رضایت.....	۲۸۷
۳- مکان مسئولیت مدنی پزشک در قبال بیماران اورژانسی.....	۲۸۸
۱-۱- عمل ناروا.....	۲۸۹
۳-۲- ضرر.....	۲۹۰
۳-۲-۱- ضرر بدی.....	۲۹۰
۳-۲-۲- ضرر معری.....	۲۹۱
۳-۲-۳- ضرر مالی (مادری).....	۲۹۱
۳-۳- رابطه سببیت.....	۲۹۲
بند دوم: مسئولیت مدنی پزشک در قبال بیماران اورژانسی در حقوق	
انگلستان.....	۲۹۳
الف: بیماران غیرهوشیار اورژانسی.....	۲۹۹
ب: بیماران هوشیار اورژانسی.....	۳۰۲
فرجام سخن.....	۳۰۵
فهرست منابع.....	۳۱۸

سخن آغازین:

در دنیای امروز، پزشکی دانشی است کاربردی با هدف حفظ و ارتقاء تندرستی و درمان بیماری‌ها و آسیب‌ها. قدمت این علم را می‌توان از سال‌های پیش از باستان که بشر همواره می‌کوشیده است تا با به کارگیری ابزار و علوم و بعضاً عقاید مذهبی گوناگون به کشف راه‌های جدید و مؤثر برای درمان بیماری‌ها و آسیب‌ها یابد دانست. در پی ادامه این روند که به مدرنیزه شدن دانش پزشکی در دنیای امروز منجر شده و ابداع شیوه‌های نوین و مختلف درمان از سوی درمان بیماری‌های مختلف را تسهیل بخشیده، اما از دیگر سوی صاحبان این حرفه را با چالش‌هایی در مسیر و ساخته که منجر به ایجاد حساسیت یا بهتر بگوییم مسئولیت بیش از پیش در بخش درمان شده است. چنانچه بروز قصور و خطاهای پزشکی و ایجاد سوارس و ن‌طلوب ناشی از درمان سالانه بخش قابل توجهی از دعاوی مطروحه در محاکم قضایی را به خود اختصاص می‌دهد.

مشاغل وابسته به حرفه پزشکی مانند دیگر رشته‌های شغلی، دارای مقررات اداری و انتظامی خاص به خود است.

اصولاً تخلفات پزشک و مشاغل وابسته به حرفه پزشکی، معمول آیین‌نامه‌های مربوطه به انتظامات شغلی است، اما اگر این عمل ایشان (تجاوزات عینفی) توأم با سوءنیت باشد یا عنوان مجرمانه به خود بگیرد در این صورت این عمل آن‌ها جرم خواهد بود و نه یک تخلف انتظامی.

باید اشاره نمود تفاوت «جرم» و «تخلف انتظامی» از لحاظ دانش حقوق بسیار زیاد است. «تخلف انتظامی» - که در قانون مجازات عمومی تحت عنوان خلاف از آن یاد می‌شود - عملی است انتظامی که رسیدگی به آن در حقوق کنونی کشور در اختیار و صلاحیت دادگاه‌ها یا هیئت‌های انتظامی رسیدگی به تخلفات

است و نه در صلاحیت مراجع قضایی به معنای اخص مانند دادگستری. از آن مهم‌تر، عمل «خلاف» (تخلف انتظامی) به مانند جرم، امنیت و آرامش جامعه را خدشه‌دار نمی‌کند.

بنابراین، قانون‌گذار در این حالت در مقابل متخلف (و نه مجرم) انعطاف و ملایمت بیشتری دارد. لذا مجازات‌هایی که برای یک متخلف صنفی در نظر گرفته می‌شود، بسیار ضعیف‌تر از مجازات‌هایی است که یک مجرم (جُنحه و جنات موضوع قوانین سابق) انجام داده است؛ بنابراین، باید گفت میان تخلفات انتظامی پزشکان و جرائم ارتكابی آنان از نظر نتیجه بارز است.

تعیین مسئولیت کیفری برای متصدیان امر پزشکی فرع بر تشخیص مصادیق افراد شاغل در حرفه پزشکی و سایر حرف و وابسته بدان می‌باشد. به علاوه، لازم است این امر در مقررات کیفری نیز مورد توجه واقع گردد. بدیهی است فقدان اجتماع شرایط مذکور موجب انتفاع تشبیه کیفری خواهد شد.

در حالی که قوانین اختصاصی پزشکی امکان تشخیص متصدیان امر پزشکی را فراهم نموده است، در قلمرو مسئولیت کیفری تشبیه این امر به نحو مطلوب توجه نشده است. زیرا مسئولیت کیفری متصدیان امر پزشکی به دو دسته قابل تقسیم است: «مسئولیت کیفری عام» و «مسئولیت کیفری خاص». مسئولیت اخیر منوط به آن است که میان قوانین کیفری و قوانین خاص پزشکی هم‌هنگی لازم وجود داشته باشد. به طور کلی، مسئولیت داشتن نسبت به امری فرع بر اجتماع شرایطی است به طوری که اگر شرایط مذکور مجتمع نشوند مسئولیتی بوجود نمی‌آید. این شرایط به اعتباری به دو دسته قابل تقسیم است:

اول: شرایط لازم برای شخص مسئول دوم: شرایط لازم برای عمل مسئولیت آور. بنابراین، زمانی که گفته می‌شود فردی مسئولیت قانونی دارد اولاً: باید از

حیث قانون فرد واجد شرایط مسئولیت باشد. ثانیاً: عمل ارتكابی برخلاف قانون باشد. هر کدام از موارد فوق مفقود شود، مفهوم «مسئولیت» محقق نخواهد شد. اهمیت مسئولیت در حقوق از آن جهت قابل توجه است که آثار حقوقی به وجود می‌آورد. به طور مثال، اگر در دادگاه احراز گردد که فردی «مسئولیت کیفری» دارد و مجرم است به یقین به دنبال آن موضوع مجازات و اعمال آن مطرح می‌شود. اگرچه مسئولیت حقوقی با لحاظ شرایط لازم نسبت به همه افراد جامعه قابل فرض است ولی بازتاب آثار این مسئولیت نسبت به افراد مذکور همیشه یکسان نیست.

به طور مثال، چنانچه فردی به شخص ثالثی خسارت جزئی وارد آورد، آثار الزام به جبران خسارت همیشه غیرقابل تحمل نیست و از طرفی الزام مذکور تبعات اجتماعی نیز در بر ندارد. در مقابل، برخی مشاغل و اصناف در فرض ارتكاب عمل خلاف قانون آثار ایجاد مسئولیت وسیع‌تر و مهم‌تر از مثال قبلی است. دلیل این امر از آنجا ناشی می‌شود که نقش مشاغل مذکور در جامعه اهمیت ویژه دارد. افراد جامعه نیز نسبت بدانها حساسیت خاصی دارند زیرا بازتاب این گونه مسئولیت‌ها به طور غیر مستقیم به مجموعه جامعه نیز سرایت می‌کند. از جمله مشاغل مذکور متصدیان حرف پزشکی می‌باشند. زیرا عین پزشکی دارای شاخه‌های متنوع و متعددی است که به طرق مختلف با افراد جامعه سر و کار دارد. بدین جهت بررسی جایگاه و مسئولیت کیفری پزشکی و حرف وابسته بررسی و معرفی خلأها و ابهامات قانونی معرفی می‌گردد.

علاوه بر مسئولیت کیفری، مشاغل پزشکی دارای مسئولیت دیگری می‌باشند که در مواقع بروز خسارت و ضرر جسمی و معنوی به بیماران وارد می‌آید. در این نوع مسئولیت، به طور کلی، مجازات یا عقوبت پزشکان و مشاغل وابسته مدنظر

نیست بلکه جبران خسارت یا خساراتی است که در درمان (فعل) یا عدم درمان (ترک فعل) بیماران، به وجود می‌آید.

بنابراین، «مسئولیت پزشکی»، پاسخگو بودن پزشک و افراد تحت امر وی در قبال خساراتی است که به بیمار وارد می‌آورد و دارای دو جنبه است:

از یک سو، پزشک متعهد است تا تمام تلاش خود را در راستای درمان بیمار به کار گیرد. این تعهد پزشک از نوع تعهد به وسیله است. پزشک نسبت به عدم حصول درمان مسئولیتی ندارد، مگر این که مرتکب تقصیر شود؛ این جنبه از مسئولیت پزشک در این کتاب مورد بحث نیست و حکم آن در تمامی نظام‌های حقوقی یکسان است.

از سوی دیگر، پزشک متعهد است در جریان درمان و عمل‌های پزشکی، اعم از این که از بیمار یا کسار وی رانت یا رضایت اخذ شده یا نباشد، بیمار در وضعیت وخیم (اورژانسی) باشد یا نه، حالت عادی، ایمنی بیمار را حفظ نماید تا زیان جدیدی به او وارد نشود (تعهد ایمنی)؛ که در این حالت مسئولیت پزشکی به صورت مطلق مطرح می‌شود. منظور از مسئولیت مطلق، مسئولیت ناشی از نقض تعهد این ایمنی است و زیان‌هایی که در جریان درمان، عدم قبول به درمان یا در نتیجه عمل پزشکی به بیمار وارد می‌شود.

قابل ذکر می‌باشد گاهی اوقات آنچه را که «تعهد ایمنی» نامیده می‌شود در زمانی به وجود می‌آید که پزشک و تیم درمان (شامل پرستار، اسکراب، سیرکولر، سیار و اسکراب نرس)، مسئول بیهوشی، تکنسین اتاق عمل، کمک جراح، دستیار جراح و خود جراح و غیره)، همچنین، مسئولین مرکز درمانی، مسئول پذیرش مرکز درمانی، حراست مرکز درمانی و دیگر افراد حاضر و شاغل در مرکز درمانی، حاضر به پذیرش بیمار - مخصوصاً بیماران اورژانسی - و

معالجه (درمان) وی نمی‌شوند. در این حالت، قطع به یقین امکان ورود صدمات جسمی و حتی مرگ وجود دارد.

آنچه در این کتاب مدنظر می‌باشد بررسی مسئولیت قانونی پزشکان و مشاغل وابسته (کادر درمان) در درمان یا ترک درمان بیماران (تأکیداً بیماران اورژانسی) می‌باشد؛ از آنجا که بیماران اورژانسی غالباً به وسیله افرادی متفرقه و بعضاً ناشناس در محل مرکز درمانی رسانده و ترک می‌شوند باید دید در این حالت آیا پزشکان و افراد تحت مدیریت یا (به عنوان افراد متعهد به مراقبت از بیماران یا کمک به پزشکان و مراعات جراحی) نسبت به پذیرش و درمان چنین افرادی اقدام می‌کنند و اگر اقدام نمی‌کنند مسئولیت قانونی و حقوقی آن‌ها به چه نحو می‌باشد؟